

Nr. 17
An. VIII
1884.

Gherl'a
1/13
Sept.

FAMILIULU FAMILIULU

Apare in 1/13 si 15/27 a luni. — Pretiulu pre unu anu e 4 fl., 1/2 anu 2 fl.
pentru Romani'a pre anu 10 franci — lei noi.

CASATORIA.

— Studiu socialu premiatu cu 100 franci. —

(Urmare)

Christianismulu mentiene definitia data maritagiului: „Va lasa omulu pre tatalu seu si pre muma sa si se va lipi de femea sa” (Pavelu catra Efes. Cap. V. 31.) Se disese multe bune era cestiunea de faptu. Crestinii cari scrisera despre casatoria voira in ea unitatea si egalitatea: „Nu suntu doi ci acestia facu o singura fiantia” dice Mateiu (XIX. 6.) si Marcu (X. 9.) „Nu este barbatu seu femea ci amendoi unulu in Domnulu,” serie Pavelu catra Corinteni (Cap. XI. 11). Christianismulu nu supune pre femea barbatului candu dice: „Barbatulu este capu femeii dupa cum Christosu este capu alu bisericeii.”¹⁾ Reu a interpretatu-o neegalitarii si misoghinii! aci vrea se intielega ca femea fiindu mai debila in fisiculu seu, barbatulu se-o protega dupa cumu Christ pe biserica. In Christianismu casatori'a ia numire de „taina.”²⁾ deci i se da unu caracteru de marire si o acceptiune filosofica.

Amu lasatu la o parte pe fanaticii cari defaimara casatori'a si cari in ascetismulu loru fugiau de ea.

Cam la inceputulu Christianismului casatori'a se supuse unoru benedictiuni religiose; pana aci puterea ei esentiala consista numai in decretule imperiali. Patriarchii introduceau adesea modificari in decretule Imperatoriloru pe cari acestia le sanctiona si in sec. VIII si XII benedictiunea religioasa a casatoriei deveni

lege, de si primii Imperatori Chrestini se silira se tiena sub a loru putere autoritatea bisericesca; Constantinu chiar, — ne spune istoria bisericesca, — in sinodulu dela Nicea propuse insu-si formula simbolului credintii si introduse in elu cuventulu celu de o fiantia (cu tatalu) *ὁμοούσιος*.

In apus mai tardiu tota jurisdictiunea asupra casatoriei remase, Patriarchulu bisericeii apusene adeca Pap'a dela Roma care si insusi tota puterea spirituala ia catu chiar Imperatii puternici se temeau de densalu; scimu cata putere avea asupra poporului ignorantu din vremile trecute escomunicatiunile sale. Mai puçinu si mai importantu rolu au jecatu cartile de blastemu ale patriarchiei din Constantinopolu.

Pe la finele Imperiului Bizantin, candu puterea judecatoroesca era ca si disparuta, casatori'a veni de sine sub jurisdictiunea bisericeii. Cu invasia barbariloru stricandu-se tote rosturile Episcopii judecanu nu numai in cestiune de casatoria ci tote afacerile Chrestiniloru.

La Gali siefi colegiului Druidiloru, dintre cari ne-au remasu numele lui Divitiae si Dumnorix, oficiau casatori'a; mai in urma adoptara legile Romane seu mai bine li se impuse incetulu cu incetulu dupa sistemulu de cucerire alu Domnitoriloru lumii vechi. La Germani casatori'a fu in mare onore si cuventulu *Munt* ce se gasesce in legislatia loru cea vechie si care insemnedia *mana aréta* ca si la ei in principiu femeia era puterea barbatului. Scimu

¹⁾ Pavelu catra Efesseni. Cap. V. 23,

²⁾ Pavelu catra Efesseni. Cap. V. 32.

nse de câtă consideratia si venerare se bucura femeea Germanului si de câte drepturi si prerogative i-i eráu date aci si déca gasimu dicerea *Ein Weib kaufen* care trece inca pana in evulu mediu acésta nu insemnédia de câtu ca in poporu esistá inca pana si in acésta epoca obiceiulu de-a daruf cevá parintiloru fetii la luarea ei din cas'a parintiésca, ér' nici de cum aservirea ei de catra barbatu. Germanulu dedea cea mai mare importantia casatoriei; érá pentru elu altariulu credintiei si alu iubirei si o contractá cu multu respectu si seriosu; elu puneá aci inim'a, sufletulu, tendintiele, viéti'a lui in fine. Efectuarea casatoriei la Germanii vechi se facú dupa unu amestecu de reguli si prescriptiuni din anume hotaríri, parte facute de ei parte culesse mai tardiu dela diferitele popóra cu cari fura in contactu. Popórale ocupate mai multu de reformele institutiiloru loru politice au cárn neglijiatu pe cele sociali; asia Cont. Ag. de Gasparin díce despre secolulu XVIII: „*Reperateur des injustices, il ne songea pas a relever la femme. Restaurateur du droit, ceux du mariage ne le préoccupèrent pas un moment.*“ Ce e dreptu casatoria in secolulu XVIII ajunsese in Occidentu o masca dupa care se ascundea cele mai grave desordine. Se insurá de interesu se maritá din obicei si nimicu mai multu, numai cá se aiba unu salonu deschisu si petreceri fara sférsitu. Barbatulu avea petrecerile lui deosebite afóra din casa ér' acasa la elu femeea petrecea fora jena in mediloculu unei lumi plina de vanitate si nederare unde loculu barbatului flu tineá fora jena amantulu, *il cicisbev* cumu se dícea in Itali'a. Exemplulu se dedea de Franci'a si se imitá in totu apusulu. Numai burghesia se tînú mai departe de molim'a timpului.*)

Nimicu nu se intálnea in casa, barbatulu la petreceri, fetele prin monastiri, straine de parintii loru si de o buna si solida educatiune, baetii la doici, la *bone* (dadace) si la guvernante si apoi in salónele cu càrti, nimicuri si intrigi, galante intrecéndu-se cu tatalu loru, in ceea ce dicta mod'a si moravurile timpului. Dar' apare unu geniu, sufla asupra acestei lumi adormita in orgii, o sgudue si o descépta. Spune la mame se 'si crésca singure copii, spune la toti se stea in prejma casii in contactu cu copii loru, chiama famili'a la datoriile ei impregiurulu altarului dragostei nascuta in caminu si opresce fug'a luata spre prapastia; acestu geniu e I. I. Rousseau. Elu pune la timpu stavila reului. Románi'a fú la adopostu de asemenea nu de lauda, moda. Romanii numitului vécu cá si alu celoru trecute cu sufletulu religiosu si cu inima plina de credintia in datinele strabune se grupau impregiurulu camiuului, tata,

*) N'amu voitu se vorbimu si de casatoria morganatica in care femeea nu pórtá numele barbatului si copii nu se bucura de drepturile celoru legitimi. Acestu soiu de maritisiu in care barbatulu dá mâna stânga, mariage de la main gauche, cum dicu francesii e institatia apuséna.

mama, copii, bunicu, bunica pre unde érá fericirea a trai trunchiulu vechiu alu familiei si vorbéu de vitejile trecute si de nevoile de faciá. Casatori'a fú la Románu actulu celu mai solemn si celu mai maretiu din viatia si daca femeile din classa inalta cea mai mare parte nu vorbéu Románescé in epoc'a de trista memoria a Fanariotiloru copii loru grupati impregiurulu tatalui loru Románu cu inima ferbinte de dorulu tierii nu voiau a vorbi grecésce in tíer'a Romanésca si se matoréu in cugetulu si lupta pentru libertate, pregatéu terenulu pe care trebuia se calce Tudoru Vladimirescu si din care avea se iasa renascerea Romaniei si marirea viitorului, Ce fú casatori'a pentru Romanii din afóra din tíera ne o arata limb'a loru inca vie ce a luptatu si a scapatu inca téfera din midiloculu furtunelor de urgia ce a totu cadíutu asupra loru.

Sîncái, Lazaru, regretatulu Ionu Maioreescu, tatalu eruditulu autoru alu *Criticeloru*, Dlui Titu Liviu Maioreescu, omu cu o cultura intinsa si cu unu caracteru in adeveru nobilu. — Venerabilulu Trebonianu Laurianu Demetriu Cichindelu, Petru Maioru etc. si atáti'a luptatori ai limbei si natiuni si preste Dunare in Macedoni'a suntu martorii moravuriloru parintiloru loru. Numai din lumin'a caminului potu esi asemenea lucéferi.

(Vá urmá.)

Eufrosina Homoricénu Stoenescu.

UNDE MERGI FRUMÓS'A MEA?

— Frundi'a-'n codru candu suspina,
Si candu paserile — o 'ngána
„Unde mergi frumós'a mea“?!
Mergi in bercu cu frundi'a deasa
Unde-i érb'a verde-aleasa
Buna de culcatu pre ea?

— Nu te temi cá farmeci umbla
Prein padure pre la umbra?
Si se-atínu pre la potici;
Scumpa alba románcutia
Ai se fi la multi dragutia
Si se mori dupa voinici.

Dar' copil'a ríde dulce
Si se duce se totu duce
Pana-'n codrulu infrunditu;
Aici frundi'a i suríde
Érb'a braéiele-'si deschide
Cá unu raiu dulce 'nfloritu...

— Unde mergi alba romana
De ce peptulu teu suspina?
Ce durere te-a lovitú?
De ce faci'a ta-i palita
De ce-i fruntea ta 'ncreftita
Si ochiu 'ti posomorítu?!

Dar' copil'a jalnicu plânge
In peptu anema-i se stringe;
De alu mieu sfatu n'a ascultatú,
Ea suspina 'ncetu si díce
Cine 'n codru s'ó mai duce
Bata-'lu dorulu ce-acumu tragu.

G. Simu.

LUCULUS.

— *Novela originala.* —

(Urmare.)

Sesonulu frumosu se sfêrsi: natur'a invecchita deveni serioasa desbracandu-se de podóbele sale. Cu tóte aceste, arborii pelegi, velulu suru de bruma, ce acopere aerulu, inca 'si au farmeculu lorú; suntu factorii, ce aduna prietenii la olalta spre a petrece serile in placuta intimitate. Êr' candu ventulu s'aude afara siuerându, cându totulu pare a tremurá de rigórea crivetiului, atunci póte numai omulu diu destulu apretiut, pacinicultu seu domiciliu in care o fiintia iubítóre, nisuieste a-i procura bucurie, si langa care elu isi afla odichna si mangaerea, dupa munc'a dílei.

Estmodu se sêntiá si Stefanu Vernescu acuma, candu siedea lángha cuptoriu a carui focu bubuitoria povestea in termini incoherenti, despre frigulu ce domniá afara.

Elu lasá din mâni gazet'a ce cetiá spre a se delectá in istetímea nevastutii sale, carea cu manutiile-i delicate prepara tocmai ciaiulu in apropierea lui. O vediu se cá féta inca la asemeni ocupatiuni, dar' i se pareá ca acumu i-i siede mai bene gospodari'a de cátu atunci si ori ce facea ea, dupa parerea lui, erá bunu si posedea unu farmecu desclinitu.

Cum se nu? cându o adora asia; apoi se scie cá inim'a iubítóre, din lucrurile cele mai neinsemnate isi face casu mare.

Veni si dlu Jeromescu si Hersili'a dupa ce-i servi lui o tassa, dete una si barbatului ei dicându-i cá se guste teiulu se védia cá destulu e de dulce?

— Si de n'ar' fi de ajunsu zaharatu — respunde elu — atingeti numai buzele tale de elu cá indata se va pface cá mierea.

Ea surisè dragalasiu gustandu din teiulu lui; pe semne erá convinsa, cá numai prin acest'a póte de ajunsu indulcè lichidulu.

— Vedi asia... multiamu, acù e minunatu!...

— Voi totu cá voi — díse betrênu ridiendu de ace'a cá cumu pricepu copii sei modulu indulcirii ciaiului.

— Sntemu tata, inca totu la primulu capitlu alu fericirii — respunsè elu voiosu.

— Nici nu vreu se consiste viéti'a nóstra decátu dintr'unu singuru capitlu alu — amorului, inse acest'a se fie lungu — lungu, asia-i draga? — adause ea incetu, cá se-o audia numai barbatulu.

— Asia — accentua acest'a invelindu-o cu privirea-i amorósa.

Dlu betrênu se retrasa iara in chili'a sa lasandu tinerii discurendu la olalta,

Altcumu a fi intre doi amorizati, n'are nemicu interesantu pentru unu alu treielea, cá-ci cuventulu „amoru“

este osia pe lángha care se invertesce intreag'a lorú conversatie. Ca papagaiulu, ei repetéza una si ace'a, avêndu pretensiunea de-a spune totu ceva nou. Tocmai acésta uniformitate inse i-i incânta, posedêndu pentru dènsii mai mare valóre de elocintia decátu tóte discursurile academice!...

— Dar' se mai probamu piesele nóstre de concertu — díse acumu Hersili'a — cá-ci vedi, tempulu se apropie.

Erá vorba adeca, de unu concertu philanthropic ce avea a se tineá in curendu, la care dènsii fura rugati a da concursulu lorú musicalu.

Se pusera deci la studiu si déca unulu dintr'ènsii smintea vrunu tactu, celalaltu indata l' coriga cu câte-o serutare: — credemu dara, cá o astfelu de rigóre, lasa a sperá celu mai splendidu debut din partea lorú!

Pe la 10 óre sér a, Luculus venindu din clubu, in-susu nu sciù cumu, isi lua drumulu prin strad'a ce locuia Hersili'a. De odata se vediu in apropierea ferestiloru ei din cari se zariá o lumina amicala. Se oprì, cá-ci o putere magica ilu tineá loculu — audiá vocea ei cantandu: „Doi ochi.“ I-se strinse peptulu si dóue lacrimi se ivira in ochii lui. Déca ar' fi avutu bogatiile lumii, tóte le-ar' fi datu acumu in schimbu cu fericirea, de-a se aflá lángha ea. Dar' e târdiu, era esilatu din jurulu ei, — ea erá nevasta altui'a! Elu suspina, dar' ventulu i-i imprastia suspinele si-i sbiciuia obrazii — par'-ca-i batjocurea durerea; ér' fiorile ce trecéu prin corpulu seu, i-i amintéu, cá se afla pe strada in geru si intunerecu. Ducese-v'a acasa, ce vá gasi acolo? Éra-si receala, mai puthie inca decátu cea de afara!

Elu prinsè apoi nebunesce a ríde, a críscá in dinti, indepartându-se cu pasi repedi.

Erá de totu turburatu. Acasa destinulu, dumnedieirea cá l'a creatu asiá slabu; apoi invinovatiá chiar' si pe Hersili'a cá l'a uitatu... cá a fostu capabila a mai fi fericita cu altulu — dupa ce n'a potutu a fi a lui!

Parea cá invidiaza sórtea ei;... amorulu ce incepea a-lu arde si nefericirea-i conjugala ilu pfaceau nedreptu. —

Mâhnirea i-se mari inca, cându intra la sine acasa, vedindu luculu cu care erá incungiuratu. I-ar' fi placutu a se pface unu demonu cá se póta tóte distruge!

Servitorulu veni si-i spuse, cá dómn'a mari'a s'a nu-i acasa — s'a dusu pe cina la parinti.

— Bine... lasema singuru — respunde Luculus intunecat.

Acumu isi adusè aminte, cá cu Jolán nu dedusè faciá de patru díle; sub pretextu cá-i indispusa, ea se inchisa in odai'a sa ne vrêndu a vedea pe nime, nici pe barbatulu seu. Ast'a mergea totu asiá de o vreme incoce. Traiau instrainati unulu de altulu, avêndu fiecare libertate a merge singuru unde vrea si a traí dupa placu.

Primulu jocu langa pianu.

Confidentia.

Acesta-i tonulu aristocraticu... dar' pe Luculus incepea alu scârbi.

Mai liniscindu-se încâtva, se pusa a medita.

Pentru ce s'a însuratu elu? Insusi nu mai scia, ce-i fû scopulu cându petî pe Jolán.

Ba da,... îsi adusé apoi aminte, că dînsulu erá pe atunci unu inbuibatú, că-i trebuia bani, bani multi!... Sperá asiá că se fie norocosu; pe semne nu si-a fostu studiatu interiorulu seu, nu se cunoscea din destulu pe sine însusi — spre acestu studiu n'avea tempu, erá ocupatu cu petrecerile — deci nu putea scî pozitiv, că ce e mai potrivit, a multiamî pe omu aici pe pamêntu.

Elu umbla dupa palatele „fetei morgana“ pe cari muritoriulu nu le póte ajunge că-ci ele se respira asiá precumu s'au formatu.

Si totusiu... déca Jolán ar' fi avutu o fire mai amabila, din elu se alegea inca unu soçiu bunu. Pe Hersili'a ar' fi iubit'o asia, precumu iubimu unu idealu inaltu, pana la care nu mai putemu ajunge. — S'ar' fi indestulitu cu sórtea, că-ci avea retacirea, de a se crede epicureanu care îsi are in ori ce impregiurari — divise de placeri si bucurii, Se pare inse, că elu nu numai se ademenea de a fi atare, — acésta este o glorie închipuita a multoru cavaleri de adi, — dar' că nu erá perfectu in cea ce se credea, dovedea mâhnirea, ce i se incuiba in inîna.

Asia intocmi sórtea; că-ci déca 'si capetá elu o nevasta buna, fidela, respaltirea unde ar' fi remasu? — Omulu este pedepsitu prin insusi faptele sale.

Luculus fusese iubitoriu de argintu si pentru acésta patima îsi vîndû amorulu — pe mântuitoriuulu inimii sale!

Iata, că posedea blaga mare si totu erá neindestulitu.

Starea lui avea óre care analogie cu a regelui Midas, carele cerendu óre cându multu auru dela zei, i-se implinî rugarea; dar' se simtia dupa ace'a murindu de fóme, în midiloculu vistieriloru sale.

Astfelu flamendia acumu si Luculus dupa — fericire!

— Ce-i altcumu fericirea ace'a? — se intrebà elu in momentul acest'a, incrucisîndu-si braçiele, — óre exista ea in lume, séu e numai o conceptiune abstracta-creata de gargaunii ómeniloru? Iar de cumva exista, de ce nu o afla toti carii o cauta? séu in fine cei ce o au gasitu odata... de ce nu potu tiêné bine de ea?... De ce!... ha, ha, pentru-cà omulu e mare nemultiemitoriu: imboldesce cev'a se despretiue ce'a ce are — cá se caute dupa chimere! Fericirea inse, dupa ce ai scapatu-o din mâni, se pface in focu retacitoru, îti sbóra totu inainte... te chiama, cá se-i urmedi far' a se lasá cá se o mai prindi. Cu braçiele deschisè ne luamu in fuga dupa ea, ne mai bagêndu in séma abisurile preste carii trecemu; dar' ea îsi bate jocu de noi pentru-cà n'am

sciutu-o apretiuî la inceputu — facîndu-ne totu semne se-i urmamu, — pan' ce cademu in prapastie...

Se facû pauza; elu parea inca totu a luptá cu desperatiunea sa.

— Asiá e, — dîsa éra, — totu femeile suntn in-sielatóre; ele se mangaie si noi totusiu suntemu pedepsiti déca pecatuim in contr'a loru!... Fericirea este femeie prin urmare capriciósá; Nemesis asemenea, ele dóue cu Hersili'a, — formédia o puternica treime in contr'a mea!

Jolán primî dela Georges o epistola in care-i declara că totu o iubesc... Ii dete de scire că de presinte se afla in Nizza cu mama-sa — dar' preste puçinu, elu se va reintórce singuru de acolo si apoi sevá repezi pan' la ea...

Ce ecstasu î-i pricinui aceste sire! — Sermanulu copilu, — suspina ea, — o se-i facu o suprindele placuta.

Mam'a Jolánei erá căm bolnava, tusiá; medicii o sfatuiru de-a merge tocmai la Nizza preste ierna, — fét'a ei deci se bucura că o va acompaniá. Astfelu baremu, va erutiá pe contele de-a face asiá o calatorie lunga iar' ea de-o parte, îsi vá puté petrece mai liberu cu elu pe acolo — unde nu-i vá fi barbatulu si tatalu-seu, — că-ci de acestu din urma, totu mai avea încâtva respectu.

Dómnei Zabrányi — carea avea totu acelu sistemu de cugetare cá si fét'a, — î-i spusese dejá că... unu conte iar' s'a inamoratu de ea... De ce nu? — ea nu, nu s'a maritatu dupa poftá inimii sale, prin urmare cununi'a ei nu s'a legatu in cerú — deci usioru s'ar' putea ér' desface.

— De acordu, tu vini cu mine — î-i dîsa mama ei, — ce-lu puçinu mai esi din monotoni'a acestui orasiu; las' petreciti pana esci tinera!

Dupa cina, dlu Zabrányi se pusa in fotelulu seu tragându fumuri gróse din cibuc si ascultându la vorbele sotiei sale.

— Dieu nu esci fericita fic'a mea, — observa acest'a — trebuea noi se mai acceptamu cu maritisiulu teu. Tatalu teu e inse de vina; acumu ce folosu cá tí capulu legatu carele se pórtá cu tine asia, cá si cându ace'a ar' fi fostu gratie cá te-a luatú iar' nu — cá te ai maritatu tu dupa elu...

— Iara vorbesci pleve Borbalo, — dîsa dlu be-trênu incretiêndu-si sprêncenele, tu o se faci inca traiu reu între copii.

— Nu mai trebue se-lu facu, că-i facutu gat'a! — exploda ea — si tu esci vin'a nefericirii ei cá ai silitu-o a se maritá dupa acestu rumânu, — că-ci inzedaru se tine elu de unguru, totusiu are peru pe limba cá totu némulu lui!...

— Asia, eu cunoscú natur'a ei; vá fi fostu ne amabila cu barbatu-so, asta-i causá.

— Vedi asia, tine parte la unu strainu si-ti acusa sangele! Acolea amu ajunsu. Din ace'a inse nu-ti faci nimicu, cà noptile le petrece pe aiurea prapadindu banii la càrti.

Dlu Zabrányi trase din umeru.

— Ast'a acumu audu numai.

— Tat'a a fostu totudeun'a severu in privinti'a mea; se póte cà nici nu m'a iubitu tare pentru-cà se-mi creda si mie — ađause Jolán incepēdu a plānge.

Bietulu betrānu, nu mai sciea incatrāu se dea de catra neasceptatulu povoio de lacremi; inima lui slaba se induosia.

— Dar' cumu se nu te iubescu puiule?... řti credu tóte — numai nu te amarí, nu plānge. Dute cu mama-ta dara la Nizza, intr'atāt'a vreme eu voiu nisui a intórce pe Luculus iara catra tine — la reintórcerea ta ve veti imecá si iar' o se trairi bine...

— Ba nu-i lipsa cá se-mi injosesci fēt'a inaintea lui cu impacaciunea dumnetale! — striga acumu Borbala cu veninu de vipera, — lasa treburile se-si urmedie cursulu naturalu, se vá vedea apoi ce se va alege din ele.

Dlu Zabrányi tacu, cà-ci scia, cà ori câte ar' mai spune, parchi'a vietii lui totu s'ar' sili, cà a ei se fie vorba din urma, cá aminulu in beserica.

(Va urmá.)

Lucreti'a C. Olariu.

tara de strainismi, va-se-dica „cu câtu Românulu erá mai pruncu, cu atātu limb'a lui erá mai romána.“¹⁾ Acést'a inse dein contactu cu diferitele popóra cumu si prin cele-alalte legi de metamorfosea limbeloru s'au schimhatu din seclu in seclu, intr'o parte séu alt'a mai multu au mai puçinu, capetandu in privinti'a formeloru gramaticali si sintactice unu schematismu alu seu propriu si diferitu de alu latinei cumu si de alu neolatineloru sorori; éra in privinti'a tesaurului lesicale latinu pastrandu dintre vorbele fisice si morali, adeca dintre concrete si abstracte, mai vertosu cuventele cele, usuali séu de prim'a trebuintia, si din contra pierdindu din ambe clasile memorate pre cele mai multu tehnice.²⁾

Candu strabunii nostrii venira din Itali'a, un'a limba vorbiá pe atunce totu poporul Italiei încātu pentru ce'a ce se atinge de scheletulu limbei, si mecanismulu acestei-a lu-adusera cu sene legiunarii si colonii románi in Daci'a. Deosebirea limbei nóstre de cea italiana literaria de astadi nu provine de aiure si nu este alt'a, decātu cà a nóstra a remesu in starea cea d'antāiu, pre câtu a potutu se o tiena in acea stare unu poporu persecutatu de sórte si intemplār; éra cea italiana, isbita pana la unu tempu de multele nevaliri ale barbariloru, a inceputu de atâte vécuri încóce a se cultivá prin autorii si poetii sei. Acesti scrietori unulu i-a datu provincialismii sei, altulu latinismi pastrati in dialectulu seu, si toti impreuna s'au silitu a o face ace'a ce este in diu'a de asta-di: limb'a poesiei, limb'a musiceii, limb'a Tassiloru, Metastasiiloru scl.³⁾ Dar' cu tóte cà italian'a si alalte sorori cultivate intrecu romanesc'a nóstra in vestmente, nu o intrecu inse si in corpu. Singura limb'a romána pastrédia si tari'a, si simpletatea si egalitatea si libertatea si energi'a limbei latine.⁴⁾

Ce e de facutu dara in scopulu, cá cultivării limbei romanesci se i se dé o directiune sanetósa, naturale si ratiunale, si cá ea estmodu se se redice la gradulu si nivelulu culturai limbei italiane si a celoru-alalte sorori occidentali? Respuñdendu genialele Eliade ne dechiara inainte de tóte, cà cugetulu seu este despre limb'a generale si unitaria a totororú Româniloru, cari au multi provincialismi, peculiaritati si pronunçiári provinciali deosebite, dar' numai trei dialecte: celu din Daci'a antica, celu din tienuturile Macedoniei si celu din Istri'a, la care ultimulu, dupa noi, gresitu adauge limb'a Neolatineloru din Granbünden in Elveti'a si a celoru din unele părți australi ale Franciei.⁵⁾ Afacerea

¹⁾ I. *Eliade* „Curierulu de ambe sexe,“ edit. II., periodulu III. 1841—1842. pag. 35.

²⁾ I. *Eliade* „Curierulu de a. s.“ p. III. pag. 33.

³⁾ *Acelasi* Paralelismu intre limb'a rom. si it. („Curier de a. s.“ p. III pag. 2.)

⁴⁾ *Acelasi* acolosi pag. 3.

⁵⁾ *Acelasi* „Curier de a. s.“ p. II. a. 1839—1840 pag. 37.

RENASCEREA LIMBEI ROMANESCI

in vorbire si scriere.

PARTEA A DÓU'A.

Innoiri in scriere.

XIV. Peripetfile ortografiei rom. cu litere lat. dela a. 1821 pâna la comisiiunile filologico-ortografice din 1858—60.

(Urmare.)

126. Dintre cei mai alesi literatori rom. din acésta epoca, cari mergu in frunte precumu in alti rami ai literaturai nóstre scientifice, asiá si in cel'a alu cultivării limbei si alu stabilirei ortografiei cu litere, Eliade este fóra indoiéla unu corifeu intre corifei. Cetindu-i scrierile, te uimesci de agerimea mintiei, de profundímea judecatei si de multilateralitatea, ba potreamu dice universalitatea, cunoscientieloru lui. Genialitatea lui nu mai puçinu se aréta in principiele, cari le statoresece si enuncia atātu cu privire la directiunea, ce trebuia se iee cultur'a limbei romanesci, câtu si cu privire la modulu scrierei dinsei cu litere strabune. Se vedemu câteva din acele principie cá de esemplu:

Eliade procede din nenegabilem premisa, ce o re-leva si intonédia de repetíte ori, cà romanesc'a se trage din latin'a poporana, rustica, pre carea strabunii nostri legiunari si colonisti románi o adusera cu sene in regiunile Daciei vechie si care la inceputu erá mai cu-

literatiloru nostri este dupa parerea sa, ca dupa ce materialulu limbei române se afla in toate noroadele române din ori-ce provincia seu locu, si deorace tient'a de urmaritu e, ca se se faca una limba generale romanésca: de acolo, din limb'a aceluor poporatiuni si provincie române trebuie se alegemu totu ce este bunu si se lapedamu ce este reu. Spre acést'a ar trebui se se puna la cale a se tramete vre doi trei teneri cu mediuloce seu barbati a caletori intr'adinsu in toate partile Romaniei, in toate partile Italiei si ori-unde a facutu Rom'a vechia colonie, spre a cerceta cu bagare ve sema dialectele deosebiteluor poporatiuni italo-române, cari tramesi mari si inseunate avutie aru aduce pentru dictionariulu romanu, si totodata limb'a nostra ar face mari si notabili pasi.¹⁾

Se cautamu mai incolo ce e bunu si prin scrierile si tipariturele vechie romanesci, pentru ca in modulu acest'a se redamu limbei rom. propriile sale averi, se o cultivamu prin ale sale, inavutindu-o prin copiosulu midilocu alu derivarii si compunerii cu sufise si prefise, curatindu-o de toate partile eterogene si parazitice, si asi procedindu de la ce'a ce au facutu antenatii nostri; caci cultivatoriulu limbei nu e unu innovatoriu, ci unu conservatoriu, ce continua 'calea strabuniloru.²⁾ A fostu blastemu, ca noi nici odata n'am avutu de norma limb'a latina, ci pana la unu tempu pre cea slava, apoi pre cea greca, si acunu pre frances'a; era ce'a ce trebuia se facemu noi acunu siette sute si o mie de ani, au facutu-o fratii nostri Italiani: ei au avutu de norma pre latina si au cultivatu limb'a poporulu romanu, cumu amu dice si pre a nostra romanésca.³⁾

Scurtu: Eliade alu nostru cu privire la principiile si caile cultivarii limbei rom. clasificandu pre scrietorii rom. contemporani in regalisti seu ruginiti, in midilocii (justemilieu) si in radicali, tiene, ca ruginismulu serie si este pre sem'a trecutului, midilocismulu pentru presinte, care se scie ca nu este decatu o clipa; deci tient'a scrietoriloru nostri trebuie se fia catra radicalismu catra cultur'a si curatirea limbei. Nu sta inse pe partea radicaliloru provinciali, cari pretindu se romana limb'a cu toti provincialismii sei, si vorbele, ce se voru lua din latin'a, se se provincialisedie: nici se pune pre partea ultraradicaliloru, cari nu suferu nemica provincialu; ci pre partea radicaliloru moderati, a caroru norma este audiulu si gustulu celoru mai multi, cari vorbel cele provincialisate, cate se potu, le facu mai clasice; era vorbele noue, ce le primescu din lati-

n'a, le lasa neprovincialisate si le dau numai tipulu romanescu.¹⁾ Adeca, cumu se respica de repetite ori si intru cultivarea limbei regul'a se ne fia: nici prea prea, nici forte forte.

(Va urma.)

Dr. GREGORIU SILASI.

Sonetu.

— Iubitei mele socie. —

Unu mandru doru din teneretie, cu farmeci si placeri
Ca si unu campu cu floricele in tempulu unei veri,
L'afai cu dragu in chipu-ti june, curatu si virginalu
Ca zorile neadumbrite din tempulu matinalu.

Si ochii mei candu au vedutu a visuriloru flore
Mi-am disu in gandu, fora sfiala: Tu nu esci moritoare!...
Si ceriulu mi-a 'ntaritu credint'a si inocentu-mi gandu,
... Si astadi langa alu meu sufletu, mai amu un sufletu blandu.

Credint'a nostra o se fia pentru alu nostru senu,
„Viat'a“ ce vomu spune-odata la tronulu celu divinu.
Si deca-aru fi a mea viatia o 'ntrega vecinie,
Eu n'asiu schimb'a „Iubirea“ nostra ce-i santa ca dieimea
Cu toti tesaurii ce-i are intr'ega omenimea
— Lui Ddieu mi-amu datu gandirea, er' anim'a mea tie! —

I. N. Macaveiu.

Regin'a Romaniei aduna toate numele de botezu curatu romanesci, cu intentiunea ca se le respandesca in locululu numeloru straine. Acestu faptu demnu de tota atentiunea va contribui forte multu la lapedarea barbarismiloru si numeloru curiose din limb'a romana, cu cari se mai lauda inca unii, mai cu sema cei din cercurile boieresci bucurescene.

Unu nouu tron regalu se va asedia in sala palatulu domnescu din Bucuresci. — Acestu tron va fi alcatuitu intru toate modelele tronuriloru vechiloru domni ai terei romanesci.

M. D. Vasiliu Mihalca V. — Comitele Maramuresiului a cumperatu 200 esemplare „Carte de rogatiune si Cantari“ pentru tenerimea scolara romana din acelu Comitat, pentru care fapta generosa prin acest'a i-se esprime cea mai caldurosa multiemita publica.

In atentiunea parentiloru! Una institutória diplomata din Gherla primesce fetitii romane spre crescere si instruire in limb'a magiara si in toate studiile scolei elementare (cl. I—VI.) precumu si in lucrari de mana (manufacture.) — Fetitiile primescu la casa propria a respectivei institutore pre langa conditiunile cele mai moderate: cuartiru incalditu si luminatu, vuptu bunu si o ingrigire intru adeveru parentiesca. — Pentru informatiuni mai de aproape a se adresa la Administratiunea acestui diariu care din partesi recomanda cu tota caldura asiedierea fetitiloru la acesta institutória romanofila.

¹⁾ Acelasi „Curier. de a. s.“ p. IV. 1842—44 pag. 313 s. u.

¹⁾ Acelasi acolosi pag. 251.

²⁾ Acelasi „Curier. de a. s.“ p. I. 1836—1838 pag. 355.

³⁾ Acelasi „Curier. de a. s.“ p. III. a. 1840—42, pag. 37.